

Терес А.В.*

БАНКІВСЬКІ СИСТЕМИ ТРАНЗИТИВНИХ КРАЇН В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ, ЧЕХІЇ І СЛОВАЧЧИНИ)

The article deals with the results of the transformation of banking systems of Poland, Czech and Slovakia in the integration process of these countries to the EU. The research aim is to determine the common features and specific of this process reformation, elucidation of main results of transformation.

Ключові слова: транзитивні країни, інтеграція в ЄС, банківська система.

Дослідження процесу реформування банківської системи в країнах – нових членах ЄС – Польщі, Чехії і Словаччині має особливе значення для України. Тривалий час ці держави розвивалися в межах соціалістичної економічної системи, мали спільні проблеми в фінансово-економічній сфері, приблизно одночасно розпочали реформування своїх економік, що й визначило специфіку соціально-економічної трансформації.

На зламі 80-90-х рр. ХХ ст. країни переживали серйозні труднощі, обумовлені слабкістю фінансових систем і кредитуванням у великих обсягах промислових підприємств. Об'єктивно виникла потреба у прискореному реформуванні банківської сфери, адже на початку цього процесу неповернення кредитів в окремих банках сягало до 40%. Частково існуючі проблеми розв'язувалися шляхом реструктуризації боргів і фінансової підтримки з боку держави, початком приватизації. Важливим кроком на шляху трансформації був вступ Польщі, Чехії і Словаччині до «Організації економічного співробітництва і розвитку», членство в якій передбачає рівні умови для діяльності національних та іноземних інвесторів. Спільною проблемою для фінансових систем Польщі, Словаччини і Чехії була необхідність залучення іноземного банківського капіталу для кредитування програм модернізації національних економік, здійснення грошової реформи (переходу на євро) і т. ін.

Актуальність теми дослідження обумовлена роллю грошово-кредитної системи в розвитку економік транзитивних країн, особливим значенням цієї системи в умовах світової фінансово-економічної кризи, необхідністю узагальнення цього досвіду з метою застосування в Україні, а також недостатнім рівнем вивчення даної проблеми в існуючій науковій літературі.

Метою дослідження є виявлення особливостей еволюції банківської системи транзитивних країн, головних здобутків і результатів цього процесу на момент інтеграції та після вступу до ЄС (на прикладі Польщі, Чехії і Словаччини); а також розробка рекомендацій стосовно найбільш ефективного втілення цієї політики в Україні.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, роботи спеціалістів-практиків в сфері економіки, розвитку кредитно-фінансової сфери, грошового обороту та кредиту. Проблеми трансформації банківської

* здобувач відділу міжнародних валютно-фінансових відносин Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України (ІСЕМВ)

системи в умовах глобалізації досліджували А.С. Філіпенко [1], З.О.Луцишин [2], С.А. Циганов [3], О.І.Бутенко [4], П.В.Матвієнко [5] та ін.

Серед російських дослідників варто відмітити працю А.Вернікова, в якій проаналізовано активність, масштаби присутності, методи освоєння ринку і типи стратегії іноземного капіталу в країнах Центральної і Східної Європи. Велику увагу автор приділив проблемам фінансового посередництва, обсягів і напрямків кредитування, важелям стабільності банківської системи країн. [6]

У дослідженні колективу авторів [7]] проаналізовано важливі аспекти розвитку країн ЦСЄ у складі ЄС, головну увагу приділено системним перетворенням, зокрема впливу норм ЄС на соціально-економічний розвиток нових держав – членів. Проблеми регулювання валютного курсу, еволюції курсової політики, економічні і фінансові наслідки девальвації національних валют на прикладі країн Центральної і Східної Європи представлено у тематичному збірнику [8] В роботі розглянуто проблеми модифікації режимів встановлення валютного курсу в країнах ЦСЄ залежно від завдань реформ і пріоритетів економічної політики. Проаналізовано еволюцію курсової політики, економічні і фінансові наслідки девальвації національних валют і переходу до повної конвертації національних валют.

При підготовці даної статті й систематизації отриманих даних застосовувались економічно-статистичні методи порівняння, класифікації, групування. Інформаційний базу дослідження склали матеріали Національного банку Польщі, Національного банку Чехії, Народного банку Словаччини, аналітичні звіти провідних банків ЦСЄ та ін.

Трансформація економічної системи Польщі, Чехії і Словаччини проходила у декілька етапів. На підготовчому етапі (1995-2004 рр.) основне завдання полягало у виконанні Європейської угоди (важливого компоненту підготовчої стратегії вступу до ЄС, ухваленого Радою Європи у 1994 р. у Гессені) і Копенгагенських критеріїв (ухвалених у 1993 р.). Уряди країн сконцентрували діяльність на здійсненні економічної і структурної реформи, створенні необхідних умов для подальшої інтеграції економік на базових принципах ЄС: вільний рух капіталів, товарів, послуг, вільне підприємництво, підготовка до переходу на єдину валюту. 1 лютого 1995 р. у Чехії, Польщі і Словаччині Європейська угода офіційно вступила в дію, і країни розпочали курс на інтеграцію на засадах асоційованого партнерства. Характерно, що Польща і Чехія увійшли до першої групи країн-кандидатів вступу до ЄС, а Словаччина – до другої.

У країнах розпочалася реалізація Національних програм підготовки до асоційованого партнерства, економічна частина яких передбачала скорочення внутрішнього і зовнішнього боргу, реструктуризацію фінансової і банківської системи, скорочення дефіциту бюджету, ухвалення закону про банкрутство. Уряд Чехії і Єврокомісія, наприклад, у листопаді 1999 р. підготували спільний документ “Про пріоритети економічної політики у Чеській Республіці”, яким передбачено зміст економічної політики для досягнення прогресу в економічній трансформації і підготовці до вступу до ЄС. У травні 2001 р. Європейською Комісією була ухвалена нова Економічна програма, головна увага в якій приділялася структурним реформам у фінансовій сфері, моніторингу, оцінці фінансового дефіциту і державного боргу, мінімізації фінансових ризиків. [9]

Перед вступом до ЄС в усіх країнах була створена система координації і узгодження позицій з інститутами ЄС. У 2004 р. у Польщі, наприклад, діяв Європейській комітет Ради міністрів з метою узгодження рішень з проблем євроінтеграції. Правова діяльність у цьому напрямі була досить активною: тільки з травня 2004 по липень 2005 р. уряди держав-нових членів ЄС передали до парламентів 35 тис. документів, надісланих генеральним секретарем ЄС. Особливе значення мало узгодження політики нової фінансової перспек-

тиви, у результаті чого національне право було підпорядковано загальноєвропейському відповідно до 2500 законів ЄС. [10; с. 47, 52]

Другий етап трансформації розпочався зі вступом Польщі, Чехії і Словаччини до ЄС 1 травня 2004 р. Головними завданням фінансової і банківської системи цих держав було приєднання до механізму валютного обміну ERM II Європейської грошової системи і перехід на євро. На основі положень Програми конвергенції, монетарною політикою було передбачено, що країни будуть дотримуватися політики обмінного курсу, яка не буде нести загрозу для країн спільного ринку і уникати значних коливань курсу.

Центральним компонентом трансформаційних змін стала реформа банківського сектору. З другої половини 1990-х рр. були зроблені важливі корективи банківського законодавства і політики по відношенню до іноземного капіталу. Шлях приватизації став головним методом входження іноземного капіталу у фінансові ринки цих країн. Спочатку була проведена реструктуризація банківських систем за рахунок рекапіталізації і державної підтримки, згодом - продаж великих приватних банків іноземним інвесторам. В результаті у банківських системах країн ЦСЄ, що приєдналися до ЄС, переважають іноземні засновники. Збільшення масштабів участі іноземних банків в банківських системах країн ЦСЄ в 1990-і рр. сталося не за рахунок формування нових банківських структур, а шляхом впровадження в капітал існуючих кредитних інститутів і контролем над найбільшими національними банками. Найбільш значущих об'ємів ці операції досягли після банківських криз в країнах ЦСЄ, в ході яких багато банків, включаючи найбільші, опинилися на межі банкрутства. Державні і приватні банки були виставлені на продаж. Так, серед найбільших операцій подібного роду можна назвати придбання 66% чеського банку CSOB бельгійським KBC за 1,1 млрд. євро.

Реформування банківської і кредитної системи відбувалося шляхом здійснення важливих змін, зокрема застосування «єдиного паспорту» для всіх європейських кредитних інститутів, впровадження директив ЄС стосовно електронних грошей, гарантування депозитів, застосування єдиної форми звітності та ін. [11]

Особливістю і спільною рисою реформування банківських систем Польщі, Словаччини і Чехії було надання переваги у приватизації великим міжнародним банківським групам. В цілому присутність іноземного капіталу відповідала потребам соціально-економічного розвитку країн, тому стратегія іноземних банків мала подібний характер. Аналізуючи цей процес, В.Геець справедливо виокремив два етапи: на першому – це, переважно, підтримка входження іноземного бізнесу в соціально-економічне середовище транзитивних країн, на другому – одержання ринкових переваг за рахунок надання більш різноманітних і якісних банківських послуг.[12] Важливе значення для масштабної присутності іноземних банків в транзитивних країнах мало створення відповідного пільгового регуляторного середовища, ліберального ліцензування, навіть більш сприятливого, ніж в економічно розвинених країнах. Після вступу Польщі, Чехії і Словаччини до ЄС ці пільги були відмінені.

В цілому за період трансформації банківська система в країнах ЦСЄ розвивалася динамічно і досягла значних результатів. Завершився процес приватизації банківської системи, іноземні банки посіли вагомі позиції на ринку фінансових послуг цих країн. На момент вступу до ЄС серед трьох країн тільки Польща вирізнялася досить великим впливом державного сектору на банківську сферу (польський РКО). У 2003 р. у Польщі діяло 60 банків, більшість яких з'явилася після низки об'єднань польських банків і західноєвропейських. У банківському секторі домінувало 5 провідних банків, частка яких становила до 50% активів. Серед 10 найбільших банків Польщі у 2003 р. було 2 державних. 30% - доля активів РКО – лідера ринку, Rabobank – 35% і менш ніж 15% - EBRD. Банківські активи в євро зменшувалися протягом 2001-2002 рр. через девальвацію польського злотого

і стагнацію економіки. Проте наприкінці 2003 р. класифіковані кредити становили вже більше 20% від загального обсягу невиконаних кредитів, що було найвищим показником серед країн ЦСЄ-8. [13; p.16]

Характерно, що тоді, як великі банки світу не виявляли зацікавленості у розгортанні діяльності на посткомуністичному просторі, найбільш активно діяли середні регіональні європейські банки: KBC (бельгійський), Bank Austria, Erste, Reiffeisen (австрійські), UniCredit, BCI Intesa (італійські), Commerzbank, Dresdner Bank (німецькі) та ін. (Табл.1)

На кінець 2004 р. частка європейських іноземних банків у країнах ЦСЄ склала 70% сукупних банківських активів. Якщо на території цих країн на кінець 2004 р. функціонувало 106 дочірніх банків іноземних кредитних організацій, то тільки 15 з них представляли азійський або американський капітал. [14; с.7]

Табл. 1 Частка іноземних банків у сукупних банківських активах Словаччини, (у % , дані на кінець 2003 р.

	Назва банку	%
1.	Slovenska sporitelna (Erste)	21,1
2.	YUB Banka	19,6
3.	Tatra banka (Raiffeisin)	13,6
4.	CSOB (KBC)	7,1
5.	HVB bank (BACA)	5
6.	UniBanka (Unicredit)	5,0
7.	ING Bank	4,8
8.	Dexia Banka Slovenska	2,9
9.	Istrobanka (BAWAG)	2,8
10.	Ludova banka (OVAG)	2,7
11.	Others	15,3

Джерело: CEE Banking Sector Report, October 2004, RZB Group

При аналізі країни походження іноземних банків виділяється тенденція лідерства держав – сусідів. Наприклад, в Чехії частка австрійських банків у сукупному статутному капіталі банківської системи становить до 33,2%. У Польщі Німецьким банкам належить приблизно п'ята частка активів (Табл. 2).

Табл. 2. Частка іноземних банків у сукупних банківських активах Польщі, у %(дані на кінець 2003, 2006 рр.)

	Назва банку	2003,00%	2006,00%
1.	PKO	16,4	13,9
2.	Bank Pekoo (UniCredit)	12	9,3
3.	PBK (BACA)	8,9	8,9
4.	Bank Handlowy (Citibank)	6,3	5,0
5.	ING Bank	5,6	6,6
6.	BRE Bank (Commerczbank)	5,2	5,8
7.	Bank Zachodni (Allied Irish Bank)	4,6	4,6
8.	Kredit Bank (KBC)	4,4	3,1
9.	Bank Millennium (BC Portugues)	3,7	3,4
10	BGZ	3,2	2,6
11.	Raiffeissen Bank	1,6	2,1
	Others	26,6	30,8

Джерело: CEE Banking Sector Report, October 2004, RZB Group; CEE Banking Sector Report, October 2007, RZB Group

Успіх іноземних банків на ринках країн Центрально-Східної Європи залежав від застосування низки інструментів: низького відсотку банківських послуг, збільшення обсягів кредитування, впровадження нових видів послуг, надзвичайно необхідних з економічної точки зору. Присутність іноземних банків посилила конкуренцію, особливо це позначилося на інтересах клієнтів, зацікавлених у зменшенні різниці між процентною ставкою для кредитів і депозитів.

Банківський бум – так оцінювали аналітики результати розвитку банківського сектору Польщі у 2006 р., в основі якого було щорічне (6,1%) зростання ВВП. Цього року банківські активи зросли на 15,1% (полськ. зл.) – найбільше від 2000 р. Спостерігалось зростання загальної суми кредитів – на 27,1% (євро еквівалент) [15; р.30].

У 2006 р., на фоні 6% щорічного зростання ВВП, інвестиційної і ділової активності динамічно зростає банківський сектор у Чехії. Проте в цей період з'явилася тенденція збільшення обсягів кредитування (22,7% у євро еквіваленті) над зростанням обсягів банківських активів – 13,4%. Особливо відрізнялася динаміка кредитування приватних осіб: якщо у 2000 р. воно становила всього 9% від загального обсягу, то у 2006 р. – більш ніж 35%. [16, р. 34]

Після вступу країн до ЄС активізувався процес злиття провідних національних банків з іноземними. У листопаді 2007 р. відбулося заплановане злиття HVB банку і Zivnostenska банка (одного з найдавніших банків, заснованого 1868 р.) в UniKredit банк Чеської республіки. У 2006 р. розпочалося об'єднання eBanka і Reiffaissen International,. Своєрідним компромісом з польською елітою став продаж UniKredit банком 200 відділень GE Money за 625 млн. євро. Виокремлення 483 відділень ВРН (разом з поверненням бренду і окремих операційних функцій) було частиною компромісу між UniKredit банком і польською стороною для поглинення ВРН банком Bank Pekao. [17; р. 31, 34].

У результаті активної діяльності лідером у Польщі є UniKredit банк, доля активів якого на банківському ринку становить 17%, у Чехії та Словаччині панівні позиції займає Erste банк. В цілому взаємна участь кредитних установ країн ЄС-15 і ЦСЄ є асиметричною: західноєвропейські банки займають значущі позиції у країнах ЦСЄ, а кредитні організації країн ЦСЄ практично не представлені за кордоном.

Розвиток банківського сектору у 2007 р. виявив певні тенденції до уповільнення, хоча банківські активи в країнах ЦСЄ зросли на 100 млрд. євро порівняно з 2006 р. Якщо у 2003-2008 рр. збільшення банківських активів в цьому регіоні становило 26 %, то між 2008 -2013 рр. передбачалося досягти 15% зростання. У 2007 р. спостерігалось стабільне зростання обсягів кредитування 48% від рівня росту ВВП в країнах ЦСЄ, що навіть більше, ніж в країнах ЄС- 15 (45,7% від рівня ВВП) .[18]

В умовах світової економічної кризи деяка специфіка розвитку банківського сектору країн ЦСЄ має особливе значення. Наприклад, у Польщі, на хвилі економічного зростання 2006-2007 рр., було видано кредитів менше, ніж залучено депозитів, тому для польського суспільства не є характерним «життя в кредит». Хоча в цілому по країнах ЦСЄ обсяг кредитування є більшим, ніж обсяг залучених депозитів. Збільшення довіри вкладників до банків в умовах загострення ситуації у фінансовому сектору має важливе значення для стабільності цієї системи.

Позитивні і негативні сторони трансформації банківської системи Польщі, Чехії і Словаччини мають визначитися в умовах світової фінансової кризи, яка на думку екс-керівника Федеральної Резервної системи США Алена Гріслена, є найбільшою за 100 останніх років. [19] Першим відчутним її наслідком для поляків стало суттєве зниження курсу національної валюти: злотий у жовтні 2008 р. подешевшав відносно євро на 10%, а відносно долара – майже на 30%. Сальдо поточного рахунку платіжного балансу країни хоч і є не-

гати́вним (за підсумками I півріччя 2008 року воно склало 4,9 мільярдів євро, або 3,4% польського ВВП), проте кращим, ніж у багатьох інших держав регіону. [20]

Стурбованість урядовців, зокрема міністра фінансів та віце-канцлера Австрії Йозефа Прьоля, викликає зростання банківської заборгованості в регіоні. Згідно даних Банку міжнародних розрахунків, восени 2008 р. обсяг позик, наданих іноземними банками клієнтам зі Східної Європи, становив 1,65 млрд. доларів. 1,5 мільярда з цієї суми надали банки із Західної Європи. Найбільший ризик не повернути свої кошти мають Австрія, банки якої надали клієнтам у Східній Європі позики обсягом до 80% від ВВП країни, Швеція - 30% та Греція - 19%. [21] Погіршення фінансової ситуації у 2009 р. спричинило необхідність розробки австрійським урядом, стратегії, яку у Відні називають «стабілізаційним наступом». Її головна мета – координація дій провідних фінансових установ, національних банків, європейського Центробанку, урядів країн ЄС та країн – партнерів. У 12 країнах ЦСЄ австрійські банки мають непогашених кредитів на загальну суму 230 млрд. євро. [22]

Для діяльності іноземних банків в країнах ЦСЄ, як зазначає «Economist», є три види ризиків за нинішньої ситуації. По-перше, безнадійні борги, особливо взяті в іноземних валютах, які піднялися відносно місцевих валют підвищуються у вигляді дефолту місцевих клієнтів. По-друге, невідповідності обміну іноземної валюти означають, що активи місцевих банківських дочірніх структур зменшуються відносно до зобов'язань, поглинаючи капітал. По-третє, дочірні філії стикаються із втратами депозитів або не в змозі залучити нові депозити. У будь-якій з цих ситуацій, західні материнські банки мали б обережно ставитися до капіталу та ліквідності. [23]

Перебіг ситуації в умовах розгортання фінансово-економічної кризи у Польщі, Чехії і Словаччині є дещо відрізняється. Оцінка масштабів кризи змінюється досить швидко і радикально. Наприкінці 2008 р. міністр фінансів Чехії М. Калоусек заявив, що в країні немає економічної кризи, лише «закінчилися добрі часи, починається звичайний економічний період, і немає необхідності ухвалювати особливі рішення або заходи». [24]. Прогнозований зріст ВВП Чехії у 2009 р. передбачається в межах 3,1 – 3,3 відсотка.

На початку 2009 р. Європейська комісія оприлюднила дані стосовно оцінки економічної ситуації в країнах - нових членах ЄС. Зокрема, зазначалося, що найкраща ситуація була зафіксована в економіці Польщі, Словаччини і Чехії. Наприкінці 2008 р. Кабінет міністрів Польщі ухвалив ряд важливих рішень щодо підготовки превентивного плану стабілізації національної фінансової системи, виділяючи на його реалізацію. 24 млрд. євро. Зокрема, передбачено гарантування вкладів і кредитів, пільгове кредитування бізнесу. При цьому прогнозований зріст ВВП Польщі у 2009 р. передбачено у 3,7 відсотка. Важливим фактором підтримки фінансової системи Польщі є виділення Світовим банком кредиту на проведення фіскальної реформи.

Обговорюючи питання щодо стабільності банківської систем країн ЦСЄ і можливі ризики, польський банкір Сергиуш Наяр, засновник міжнародної електронної банківської системи М-Банк у складі Комерц-Банку, зазначив, що погіршення ситуації в цій системі ще попереду, адже проблеми великих іноземних банків не можуть не позначитися на банківській системі нових членів ЄС. Відносна стабільність банківської системи Польщі, Чехії і Словаччини пояснюється тим, що вона не є складною і розвиненою, банки цих країн не працювали безпосередньо на американських ринках, до того ж позитивно оцінюється діяльність Центральних банків. При цьому передбачено, що наприкінці 2009-2010 рр. можливе погіршення положення банків Польщі, що займаються іпотечним кредитуванням. [25].

Вступ 1 січня 2009 р. Словаччини в євронону має стабілізуюче значення для країни, посилює привабливість економіки для інвесторів, зміцнив стабільність у фінансовій сфері.

Економічні переваги мають три складові: збільшення прозорості при порівнянні цін, зменшення витрат при переводі однієї валюти в іншу, зменшення валютних ризиків, що сприяє збільшенню торговельного обігу з іншими країнами Європи і зменшення премії за ризики, яка закладається у вартість капіталу. Інвестиційна політика Словаччини, на думку заступника голови правління Національного банку Словаччини Мартина Барто, вигідно відзначалася підтримкою найбільш сучасних галузей виробництва, попит на продукцію яких може зберегтися і в умовах світової кризи. [26] Наприклад, тільки у 2007 р. темпи економічного зростання в цій країні були серед найвищих у Європі (9%). 24 жовтня 2008 р., з метою запобігання поширенню негативних настроїв серед населення, парламент Словаччини ухвалив законопроект щодо запровадження повного державного гарантування банківських депозитів для вкладів, що не перевищують 27 тисяч доларів США.

Особливості розвитку нових країн-членів ЄС визначили диференційований підхід до надання їм допомоги з боку провідних західних держав. У лютому 2009 р. комісар ЄС з питань промисловості Гюнтер Ферхойген заявив, що розмір і темпи поширення економічної кризи стали неочікуваними, а індекс падіння ділового клімату в Європі є найнижчим за 25 років. На позачерговому самміті 27-країн-членів ЄС 1 березня 2009 р., присвяченому економічній кризі, протекціоністська позиція західних держав була заявлена досить відкрито. Дев'ять країн ЦСЄ (Польща, Чехія, Словаччина, Литва, Латвія, Естонія, Болгарія і Румунія) отримали негативну відповідь на ідею розробки єдиного плану порятунку їх фінансової системи і створення антикризового фонду обсягом до €190 млрд. Ця позиція була прийнята, зокрема прем'єр-міністром Угорщини Ф.Дюрчанем, як загроза нової «залізної завіси» [27]

Проблема допомоги банківській системі країн ЦСЄ з боку урядів провідних європейських держав, на думку головного економіста Європейського банку реконструкції і розвитку Еріка Берглофа, залежить від того, чи будуть банки цих країн вилучати ліквідність з банків країн Центральної і Східної Європи, чи будуть продовжувати надавати гроші своїм відділенням, які діють у цих регіонах. Адже держави Східної Європи потребують 200 млрд. дол. для погашення і подовження різними кампаніями, банками і державними структурами короткотермінових позик у західних кредиторів. [28] За цих умов важливо те, що рекапіталізація банків і наданням їм гарантій від політичних ризиків – головний елемент стратегії Всесвітнього банку з подолання фінансової кризи.

Таким чином, трансформації фінансово-кредитних систем Чехії, Польщі і Словаччини та їх функціонування під час світової економічної кризи дозволяє зробити певні висновки. В цілому до моменту вступу п'яти країн ЦСЄ до ЄС, у тому числі Польщі, Чехії і Словаччини, був проведений великий обсяг діяльності з гармонізації банківського законодавства. Так, були відмінені всі обмеження щодо руху європейського капіталу в банківських системах ЦСЄ, зокрема, зняті всі обмеження з організації філій, був забезпечений принцип «єдиного паспорта». Необхідно відзначити, що багато змін було внесено ще на початку 2000-х рр., проте вони вступили в дію з 1 травня 2004 р. – тобто з моменту членства. В зв'язку з цим ці введення відразу позначилися на активізації діяльності європейських банків на території країн ЦСЄ.

Країни ЦСЄ за п'ятнадцять років реформ перейшли від протекціоністської політики в банківській справі до ліберальнішого режиму, що сприяло розширенню діяльності європейських банків в країнах ЦСЄ і збільшенню масштабів їх присутності. Серед першочергових заходів, які б сприяли стабілізації ситуації у фінансово-кредитній сфері, експерти називають термінове введення євро. Це підтверджує позитивний досвід Словаччини.

Хоча стан економік Чехії і Польщі на початок 2009 р. фахівці ЄБРР оцінюють як достатньо стабільний, проте, на думку експертів, однією з помилок урядів країн ЦСЄ було уповільнення входження в зону євро. [29]. Досвід трансформації банківської системи в

Польщі, Чехії і Словаччині, результати якої вже проходять випробування в умовах світової економічної кризи є важливим для України, яка у 2009 р. опинилася у найважчий фінансовій ситуації серед країн Центральної і Східної Європи.

Література

1. Світова економіка: Підручник / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, О.І. Рогач та ін. – К.: Либідь, 2007. – 640 с.
2. Луцишин З.О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації. – К.: Видавництво “Друк”, 2002. – 320 с.
3. Циганов С.А. Генезис банківських систем у трансформаційних економіках: структурно-функціональний аналіз. – К.: Академпрес, 2006.- 412 с.
4. Бутенко О. Іноземні банки на фінансових ринках країн Центрально-Східної Європи // Банківська справа. - 2005.- № 3.- С.62-69.
5. Матвієнко П.В. Розвиток грошово-кредитних відносин у трансформаційній економіці України.- К. : Наук. думка, 2004.- 256 с.
6. Верников А. В. Иностранные банки в переходной экономике: сравнительный анализ. - М.: ИМЭПИ РАН, 2005. - 304 с.
7. Адаптация стран Центральной и Юго-Восточной Европы к условиям развития в составе Европейского Союза /Отв. ред. Куликова Н.В.— М.: ИЭ РАН, 2007. — 288 с.
8. Политика регулирования валютного курса как составная часть общей экономической политики (сравнительный анализ практики стран Центральной и Восточной Европы). Тематический сборник /Отв. ред. З.Н.Кузнецова. - М., ИМЭПИ РАН, 2002. – 144 с.
9. The Czech Republic’s integration into the EU – monetary and economic policy//http://www.cnb.cz/en/international_relations/cr_eu_integration/
10. Бухарин Н.И. Влияние членства стран Центральной Европы в ЕС на функционирование политической системы и права // Европейский Союз и страны Центральной и Восточной Европы. Информационно-аналитический бюллетень. Центр проблем интеграции Института экономики РАН. – М., 2005.- № 4.- С. 47-53.
11. Comprehensive Monitoring Report on Preparation for Membership, 2003; Banking Structures in the New EU Member States // ESB.- 2005.- January.
12. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України // Дзеркало тижня. -2006.- № 26 (605).- 8-14 липня
13. Demel Walter, Maxian Stefan. CEE Banking Sector Report. 2004, October / Raiffeisen Zentralbank Osterreich AG, Raiffeisen Central Bank AG.- Vienna, - 104 p.
14. Абалкина А.А. Банковские системы стран Центральной и Восточной Европы в условиях присоединения к ЕС // Европейский Союз и страны Центральной и Восточной Европы. Информационно-аналитический бюллетень Центра проблем интеграции Института экономики РАН. – М., 2005.- № 4.- С.7 – 22.
15. Demel Walter, Maxian Stefan, Joan Sikimic. The Heat goes on... no real signs of a cool down yet // CEE Banking Sector Report, October 2007 / Raiffeisen Zentralbank Osterreich AG, Raiffeisen Central Bank AG.- Vienna, 2007. – 88 p.
16. Там само.
17. Там само.
18. RZB Group Banking Sector Report 2008: Banking Assets showed record growth in CEE in 2007 // www.raiffeisenbank.ba/en/vijesti/2008/02102008.htm
19. Пахомов Ю., Пахомов С. Світова фінансова криза // Економічний часопис - XXI. – 2008.- № 11-12 // <http://www.soskin.info/ea.php?pokazold=200802&n=11-12&y=2008>

20. Вплив світової фінансової кризи на економіки країн Центрально-Східної Європи
//<http://polityka.in.ua/info/145.htm>
21. Тимоць І. The Financial Times, Велика Британія: «Маємо уважно стежити за Києвом»
// Високий замок. - 2009.- №27(3921).- 18 лютого.
22. Австрія готується спасати свої активи в Центрально-Восточной Європе
<http://delo.ua/news/101620>
23. The ties that bind // Economist.com. -2009.- Feb 19th //http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=13145857
24. Радзявичюте Аушра. Центральная и Восточная Европа: экономический взлет уже в прошлом // <http://www.geopolitika.lt/print.php?artc=3105>
25. Лагунина И. Почему у Польши и Словакии есть шанс избежать рецессии? 27.01.2009
// <http://www.svobodanews.ru/content/Transcript/482254.html>
26. Там само.
27. <http://imperiya.by/news.html?id=27376>
28. <http://www.prime-tass.ru/news/show.asp?id=871837&ct=news>
29. The Financial Times: в охваченных кризисом странах Восточной Европы нужно срочно ввести евро //http://www.baltic-course.com/rus/_analytics/?doc=10282